

THE ROLE OF PEDAGOGICAL CONDITIONS IN THE TRAINING OF PHYSICAL THERAPISTS

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ У ПІДГОТОВЦІ ФІЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ

Korchinski V. S. / Корчинський В. С.

d.med.s., prof/ д.мед.н., проф.

ORCID: 0000-0003-3460-4526

Ponomarenko M. V. / Пономаренко М. В.

Teacher/викладач

ORCID: 0000-0001-6146-3672

Vinnitsya Institute of the University "Ukraine."

St. D. Maiborody, 6, Vinnitsya, 21018, Ukraine

Вінницький інститут університету "Україна."

вул. Д. Майбороди, 6, Вінниця, 21018, Україна

Анотація. Розглянуто сучасні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у вищих навчальних закладах, яка передбачає удосконалення клінічної підготовки майбутніх фахівців цієї галузі, основними принципами якої є зміцнення світоглядної медико-біологічної спрямованості фахової підготовки та розвиток клінічної компетентності здобувачів. Це досягається впровадженням комплексу педагогічних умов, які мають найбільш позитивний вплив і забезпечують успішний розвиток клінічної компетентності майбутніх фахівців із фізичної терапії.. Вони мають свій вплив на змістовий та процесуальний складники освітнього процесу, сприяють належному практичному застосуванню дидактичних закономірностей та принципів навчання, ефективному функціонуванню й розбудові освітньої системи, гарантують високу якість підготовки й усебічний розвиток здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: фізична терапія, вищий навчальний заклад, педагогічні умови, клінічна підготовка.

Вступ.

Гострота проблеми формування значущих аспектів професійної компетентності фахівців з фізичної терапії сьогодні пояснюється низкою соціальних чинників, що викликає необхідність подолання наявних суперечностей між потребами суспільної практики в компетентних фахівцях та рівнем їхньої підготовки. Упровадження комплексу педагогічних умов, на нашу думку, є одним із важливих засобів вирішення цієї проблеми. Окремі умови мають найбільш позитивний вплив і забезпечують успішний розвиток клінічної компетентності майбутніх фахівців із фізичної терапії. Педагогічні умови є важливою категорією дидактики, яка відображає сукупність спеціально спроектованих заходів щодо якісної підготовки майбутнього фахівця. Вони мають свій вплив на змістовий та процесуальний складники освітнього процесу,

сприяють належному практичному застосуванню дидактичних закономірностей та принципів навчання, ефективному функціонуванню й розбудові освітньої системи, гарантують високу якість підготовки й усебічний розвиток здобувачів вищої освіти.

Основний текст.

Педагогічні умови формування медико-біологічної компетентності майбутніх фізичних терапевтів становлять науковий інтерес в галузі професійної підготовки. Багато науковців під терміном «педагогічні умови» розуміють складники педагогічного процесу, що визначають організацію навчально-виховного середовища, в якому будується співпраця викладача та студента й реалізуються навчально-виховні завдання. Педагогічні умови реалізуються в освітньому процесі, активізуючи його суб'єктів, що призводить до підвищення ефективності професійної підготовки майбутнього фахівця. Спираючись на дослідження А. Литвина та Ю. Гвоздецької, можна виокремити декілька ключових підходів до розуміння сутності поняття «педагогічні умови»: педагогічні умови є компонентом освітньої системи, цілісного педагогічного процесу, що опосередковується активністю усіх його учасників; педагогічні умови розкривають можливості освітнього середовища (зміст, прийоми, форми й методи навчання та виховання, програмно-методичне забезпечення освітнього процесу) і матеріально-просторового середовища (навчальне й технічне обладнання), які мають вплив на ефективність освітньої системи; в структурі педагогічної умови наявні внутрішні складники, що впливають на розвиток особистісної сфери всіх суб'єктів освітнього процесу, й зовнішні обставини такого процесу; належне обґрунтування педагогічних умов сприяє ефективному функціонуванню та стійкому розвитку освітньої системи, гарантує неперервність, підвищуючи якість і ефективність процесу підготовки майбутнього фахівця (Литвин, 2014; Гвоздецька, 2017). Педагогічні умови – це обставини процесу навчання й виховання, які складаються в результаті цілеспрямованого відбору, розробки і застосування складників змісту, методів та організаційних форм навчання з метою досягнення поставленої дидактичної

мети. Педагогічні умови також розглядаються у дослідженнях науковців як обставини, які впливають на зміст цілісного продуктивного педагогічного процесу професійної підготовки фахівців, опосередкованого активністю особистості. На основі сучасних підходів до тлумачення поняття «педагогічні умови» й специфіки процесу професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної терапії сформульовано їх визначення. Так, педагогічні умови формування медико–біологічної компетентності майбутнього фахівця з фізичної терапії ми розуміємо як цілеспрямований відбір, розробку й застосування компонентів змісту, методів (прийомів) та форм організації навчальної діяльності для досягнення результату професійної підготовки фахівця. У такому тлумаченні педагогічних умов враховано об'єктивні можливості змісту, методів, організаційних форм і ресурсних можливостей процесу професійної підготовки майбутнього фахівця, що забезпечує успішне формування його медико–біологічної компетентності. Зі змісту поняття очевидним є те, що педагогічні умови повинні бути взаємопов'язаними і взаємозумовленими, а також сприяти підвищенню ефективності медико–біологічної компетентності майбутніх фахівців. Їх відбір залежить від таких чинників: структура навчального процесу; особистісні й професійні характеристики здобувачів вищої освіти; мета відбору, розробки та застосування складників змісту, дидактичних методів, прийомів і організаційних форм. Саме тому, формуючи медико–біологічну компетентність, можна за допомогою сукупності науково обґрунтованих умов впливати на перебіг процесу професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної терапії, сприяти дієвості та функціональності цього процесу.

Система педагогічних умов реалізується як результат здійснення послідовних дій, зокрема: виявлення основних елементів, якими забезпечується досягнення мети, здійснення їх аналізу та визначення міри причетності; добір заходів, які посилюють ефективність кожного складника; впорядкування одержаних умов (виключення зайвих, об'єднання кількох із них в одну тощо); перевірка кожної умови та всієї системи загалом.

При розробці педагогічних умов формування медико–біологічної

компетентності майбутнього фахівця з фізичної терапії та ерготерапії важливо розуміти загальні тенденції класифікації. Зокрема практичне значення має поділ на зовнішні та внутрішні педагогічні умови. Зовнішні умови розкривають специфіку навчального середовища, а внутрішні – становлять індивідуальні особливості здобувачів вищої освіти, їх вік, стать, характер, темперамент, психічні пізнавальні процеси, наявність і рівень професійної мотивації, спрямованості, досвід, стан здоров'я тощо. Зовнішні педагогічні умови повинні сприяти створенню необхідних внутрішніх умов навчання, а також формуванню готовності студентів до самоосвіти, самовдосконалення, особистісного й професійного розвитку тощо. Зовнішні умови не повинні суперечити внутрішнім, а мають будуватися з урахуванням потреб та інтересів студентів, їх індивідуальних і групових особливостей (Колодій, 2019).

Також загальноприйнятою є класифікація педагогічних умов, відповідно до якої розрізняють організаційно-педагогічні (регламентуються державними та/або внутрішньовузівськими нормативно-правовими актами), психолого-педагогічні (залежать переважно від особистісних властивостей суб'єктів освітнього процесу) та дидактичні (передбачають відповідний зміст навчання, застосування відповідних технологій, методів (прийомів), засобів і організаційних форм навчання) умови (Горшкова, Коваль, 2015). Аналіз комплексу дібраних нами наукових джерел і дослідження сучасних тенденцій професійної підготовки фахівців із фізичної терапії у вітчизняних і зарубіжних закладах вищої освіти нами виокремлено такі педагогічні умови формування медико-біологічної компетентності.

Перша умова – проектування професійно-мотиваційного середовища закладу освіти шляхом застосування інтерактивних технологій. Реалізація цієї умови враховує той факт, що формування медико-біологічної компетентності майбутнього фахівця з фізичної терапії передбачає формування стійкого інтересу до реабілітаційної діяльності, що здійснюється за допомогою бесід, дискусій та аналізу практичних ситуацій як компонентів інтерактивних технологій. При цьому відбувається формування позитивних професійних

ціннісних орієнтацій, які дозволяють спроектувати в свідомості майбутнього фахівця еталонну модель майбутньої професійної діяльності, що стане орієнтиром для особистісного і професійного саморозвитку, сприятиме формуванню ієрархії мотивів майбутньої професійної діяльності. Реалізація першої умови також передбачає цілеспрямоване формування професійних умінь, що реалізується шляхом участі здобувачів у змодельованих професійних ситуаціях і вимагає від них самостійності, ініціативності, творчого підходу, наполегливості тощо. До таких методів належать насамперед методи активного навчання, змістовою основою для застосування яких повинні стати проблемні практичні ситуації, урегулювання яких має стимулювати інтерес та сприяти усвідомленню майбутніми реабілітологами необхідності формування медико-біологічної компетентності.

Друга педагогічна умова – системне упровадження міжпредметної та транспредметної інтеграції в формуванні медико-біологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної терапії. Інтегрований підхід у навчанні передбачає інтеграцію змісту освіти, доцільного поєднання його складників в єдине ціле, що є загальнокультурною тенденцією (Кремінь, 2008). Результатом упровадження інтеграції є формування цілісності професійної підготовки майбутніх фізіотерапевтів (фахової, гуманітарної, природничо-наукової та ін.) на основі застосування інтерактивних дидактичних форм та методів, що спрямовують освітній процес у бік поєднання різнорідних знань. При плануванні навчально-виховного процесу важливо цілеспрямовано формувати та враховувати взаємозв'язки між попередніми й наступними дисциплінами циклу, тобто узгоджувати зміст дисципліни, що вивчається, з погляду її спадковості з метою попередження дублювання навчального матеріалу. Інтеграція навчальних дисциплін має ґрунтуватися на таких дидактичних положеннях: супідрядність функцій окремих навчальних дисциплін; економічність, що передбачає ущільнення й концентрацію навчального матеріалу, а також усунення дублювання під час його вивчення; сталість інтегративної основи, поєднання двох чи більше навчальних дисциплін на основі змісту однієї із них; наявність

достатнього обсягу навчальних матеріалів, які можуть бути вивченими на основі іншого освітнього курсу (Сидоренко, 2002). Навчальні курси чи заняття, побудовані на основі ідеї інтеграції, відіграють позитивну роль у формуванні знань студентів, сприяють їхньому розумовому розвитку, навчають робити певні порівняння, знаходити аналогії тощо. Реалізація зазначеної педагогічної умови вимагає переходу від репродуктивної стратегії освіти і диференціації компетентностей за окремими освітніми компонентами до моделі активного інтегрованого навчання, яке було б наближеним до специфіки реальної фахової діяльності. Предметний контекст професійної діяльності тісно пов'язаний із процесом формування клінічного мислення і практичних дій майбутнього фахівця.

Третьою умовою є розробка системи поетапного моніторингу сформованості природничо-наукової компетентності майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії. Моніторинг розглядаємо як науково-обґрунтовану, цілеспрямовану, аналітичну та прогностичну систему відстеження динаміки сформованості медико-біологічної компетентності в змістовому й організаційному аспектах, на усіх рівнях здійснення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців, з активною участю усіх суб'єктів освіти. Моніторинг трактується як систематичне спостереження за процесом медико-біологічної підготовки з метою встановлення відповідності чи невідповідності результатів цього процесу запланованим. Основними завданнями поетапного моніторингу сформованості медико-біологічної компетентності майбутнього фахівця з фізичної терапії та ерготерапії є: виявлення й оцінювання якісних показників педагогічних впливів; збір зворотної інформації про відповідність чи невідповідність фактичного результату діяльності її кінцевому результату; виявлення причин і чинників невідповідності плану медико-біологічної підготовки реальним результатам; підготовка рекомендацій для вдосконалення медико-біологічної компетентності; контроль і корекція результатів, рефлексія. Під час здійснення моніторингу відбувається збір і здійснюється аналіз усієї необхідної інформації про реальні можливості процесу медико-біологічної

підготовки майбутніх фахівців, рівень їх попередньої підготовки і багато інших важливих обставин у формуванні їх компетентності. Здійснюється корегування початкових завдань, оскільки досить часто наявні умови вимагають їх перегляду з метою забезпечення відповідності реальним можливостям.

Наступною педагогічною умовою визначено розробку практикоорієнтованого навчально-методичного забезпечення медико-біологічної підготовки, тобто змістовне наповнення, розширення форм, методів і прийомів навчання, адекватних визначеному змісту формування компетентності. Врахування цієї вимоги необхідне з двох позицій. По-перше, формування медико-біологічної компетентності майбутніх фахівців вимагає добору компонентів змісту навчання і забезпечення його зв'язку з фаховою діяльністю та найважливішими її проблемами. Здійснюючи відбір елементів змісту, необхідно враховувати структуру клінічної діяльності, вимоги кваліфікаційних характеристик і сучасні професійні запити. Успішне формування медико-біологічної компетентності майбутніх фахівців із фізичної терапії можливе за організації освітнього процесу, основою якого є формування системи функціональних знань, а не їх репродуктивне засвоєння. По-друге, процес професійної підготовки потребує застосування сучасних форм і методів навчання, а також способів організації діяльності здобувачів вищої освіти, до яких належать активні й інтерактивні, що спрямовані на розвиток пізнавальної та креативної активності (проблемні лекції та семінари, тематичні дискусії, мозкова атака, стажування, виробничі і клінічні практики, дослідницькі й організаційно-діяльнісні, аналіз конкретних ситуацій, імітаційні вправи, тренінг тощо). При розробці системи медико-біологічної підготовки важливою є розробка методик окремих дисциплін і врахування їх інтеграції та взаємозв'язку з практикою професійної діяльності. Методики навчання знаходять своє конкретне втілення в навчальних програмах та навчально-методичних посібниках із окремих освітніх компонентів і відображаються у дидактичних методах, засобах та організаційних формах освітнього процесу. Сутність практико-орієнтованого навчально-методичного забезпечення медико-

біологічної підготовки майбутніх фахівців полягає в організації освітнього процесу шляхом відтворення реальних клінічних ситуацій, які супроводжують професійну діяльність фахівця з фізичної терапії, в методах і формах освітньої діяльності здобувачів освіти. Відтворення реальних ситуацій, з якими зіштовхуються фахівці в своїй практичній діяльності, у академічній і практичній фазі підготовки фахівців є засобом оптимізації теоретичної, практичної та методичної інформації. В основі розробки й упровадження практико-орієнтованого навчально-методичного забезпечення повинні лежати такі принципи: створення цілісного освітнього середовища в трьох вимірах – освітньому, освітньо-рефлексивному та соціально-практичному; забезпечення реалізації академічної мобільності й дотримання академічних свобод; гнучкість і динамічність оновлення освітньо-професійних програм загалом та окремих їх блоків; використання різних форм і методів професійної підготовки (Майковська, 2016).

П'ята педагогічна умова – реалізація фасилітаційного супроводу професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії до практичної діяльності. Фасилітаційний супровід – це організація процесу колективного вирішення проблем у групі, що полегшує процес спільного ухвалення рішення. Колективне вирішення проблем допомагає об'єднати здобувачів вищої освіти й формування у них розуміння того, що всі роблять одну спільну справу. Саме прагнення до встановлення таких взаємин у групі забезпечує значні можливості для пізнання та розвитку. Фасилітаційний супровід передбачає, насамперед, індивідуальний підхід до кожного студента, створення позитивного навчального середовища, що побудовано на справедливості, об'єктивності, довірі, толерантному ставленні до протилежних думок та ідей, ефективному розв'язанні конфліктів, а також створення особливого мікроклімату для навчання і самоорганізації майбутніх фахівців. Фасилітаційний супровід сприяє розвитку клінічного складника професійної компетентності, оскільки забезпечує формування у здобувачів освіти вмінь збирати й аналізувати інформацію для повної оцінки проблем пацієнта, оцінювати досягнуті результати та корегувати

подальшу роботу, планувати й аналізувати власну професійну діяльність, здійснювати самоаналіз. Фасилітаційний супровід сприяє розвитку в здобувачів освіти бажання допомагати іншим, безкорисливості, відповідальності, цілеспрямованості і працездатності.. Саме фасилітаційний супровід медико-біологічної підготовки дозволить сформувати особистість фахівця, який: здатний діяти за власною ініціативою й нести відповідальність за власні дії; вміє робити розумний вибір; здатний виявляти критичність у підготовці; вміє оцінювати внески, зроблені іншими; володіє знаннями, необхідними для вирішення проблем; здатний гнучко та розумно адаптуватися до нових умов; володіє адаптивним способом вирішення проблем; вміє вільно і творчо використовувати весь набутий досвід; здатний співпрацювати з іншими людьми, здійснюючи різні види діяльності; працює не заради схвалення, а реалізуючи власну соціалізовану мету (Шевченко, 2014). Фактично, фасилітаційний супровід медико-біологічної підготовки полягає в тому, щоб змінити традиційні способи формування знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти й здійснити перехід від формування «функціонального» фахівця до підготовки активного та здатного до самостійного аналізу й прийняття нестандартних рішень.

Забезпечення виокремлених педагогічних умов ґрунтується на низці методологічних підходів (компетентнісному, контекстному, логіко-структурному, інтегрованому, діяльнісному і технологічному), що застосовуються з метою набуття майбутнім фахівцем самостійності в навчальній та подальшій професійній діяльності, створення індивідуального стилю реабілітаційної діяльності, а його професійна підготовка відповідає запитам сучасного суспільства на компетентного фахівця.

Висновки.

1. Педагогічні умови є визначальними чинниками, що впливають на досягнення високого рівня сформованості медико-біологічної компетентності майбутніх фахівців. Як один із компонентів педагогічної системи, педагогічні умови відображають низку можливостей освітнього й матеріально-просторового середовища, впливаючи на особистісний та процесуальний аспекти педагогічної

системи, а також забезпечуючи її ефективне функціонування й розвиток.

2. Запропонований перелік педагогічних умов дозволить сформувати у фізичних терапевтів позитивну мотивацію до навчання і майбутньої професійної діяльності (мотиваційний компонент готовності), закріпити теоретичні знання з основ реабілітаційної справи (когнітивний компонент) та розвинути практичні навички впровадження її в освітній процес (діяльнісний компонент).

3. Дотримання зазначених педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців із фізичної терапії підвищує загальну ефективність професійної підготовки. Кожна із зазначених вище педагогічних умов сприяє формуванню досліджуваного нами феномена. Разом із тим будь-яка з умов, взята окремо від інших, не може забезпечити повною мірою результативність формування медико-біологічної компетентності. Тому лише системна єдність визначених нами педагогічних умов забезпечує успіх професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної терапії.

Література:

1. Горшкова Л. М., Коваль Л. В. Педагогічні умови формування дослідницької компетентності студентів біологічного профілю. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки. 2015. Вип. 27. С. 78–84.

2. Колодій Н. В. Педагогічні умови формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх бакалаврів соціальної роботи. Молодий вчений. 2019. № 1 (65). С. 72–76.

3. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». Львів, 2014. 76 с

4. Майковська В. І. Практико-орієнтоване навчання як засіб професіоналізації підготовки майбутніх фахівців в Україні. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2016. № 50-51. С. 161-167.

5. Перелік Європейських стандартів практики та послуг фізичної терапії. Вища освіта України. 2009. №3 (34). С.21-31.

6. Шевченко К. О. Педагогічна фасилітація у контексті професійної компетентності вчителя. Психологічні науки. 2014. Вип. 2.13 (109). С. 258–263.
361. Шевчук В.

7. Sushchenko L., Bazylchuk O. Comparative Analysis of Professional Training of Future Specialists in Physical Therapy in Higher Educational Establishments of Ukraine and Europe. Comparative Professional Pedagogy. 2018. No. 8 (1). P. 13–19

***Abstract.** The article considers modern aspects of professional training of future physical therapy specialists in higher educational institutions, which involves improving the clinical training of future specialists in this field, the main principles of which are strengthening the ideological medical-biological orientation of professional training and developing the clinical competence of applicants. This is achieved by implementing a set of pedagogical conditions that have the most positive impact and ensure the successful development of clinical competence of future physical therapy specialists. They have their own impact on the content and procedural components of the educational process, contribute to the proper practical application of didactic laws and principles of learning, the effective functioning and development of the educational system, guarantee high quality training and comprehensive development of higher education applicants.*

***Keywords:** physical therapy, higher education institution, pedagogical conditions, clinical training.*